עין משפט נר מצוה

ה א מיי׳ פכ״ז מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ח סמג עשין לד טוש״ע מ״מ סי׳ מד סעיף ה:
ו ב מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעיף ה:

רבינו גרשום

שמא ראובן חתם שם אביו במקום שמו וכשר הוא. ומשני לא לימרו בית דין הכי אלא לימרו הכי לא שביק אינש שמא דידיה וחתים שם אבוה וש״מ מזרוף הוא. ואכתי ליחוש דאי אמרי עדים יעקב זה כתיבת ראובן היא ואמרי בית דין מה בכך דלמא שם אביו כתב לקיים חילוף חתימתו דהא רב לא הוה מחתים שמו אלא במקום שמו היה מצייר דמות דג והכל היו מכירין שזו היא חתימתו: חרותא. כמין דקל היה מצייר: רב חסדא סמ״ך. בלבד היה כותב במקום שמו: מכותא. כמין תורן של ספינה. הכא נמי איכא למימר דכתב אבוה סימן. ומשני לא חציף אינש כו׳: מר זוטרא אמר למה לך לשנויי כל הני. דשינויי דחיקי הוי אלא האי דקאמר ר׳ ירמיה בר אבא אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ הכי קאמר. כל מקושר שאין עדיר [כלין] בשיטה אחת פסול. כגון ששלשתן התחילו לחתום בג׳ שיטות זה על גב זה והתחילו חתימתן כנגד שיטה אחרונה וחתמו ממטה למעלה וסיימו חתימתן בשיטה ו) אחרונה של עדות הוי גייז לכולהו וליכא למיחש משום זיוף: כל המחקין כולם. העשוין בשטר שלא במקום שריר וקיים: צריך לכתוב. בסוף השטר: ודין קיומיהון. דכתב כך וזה מחק פלוני שבמקום פלוני שריר וקיים כדי שלא יאמר שוב נכתב ונמחק וזייף: וצריך שיחזור מענינו של שטר. של מעלה בשיטה אחרונה:

ו) גרלה דל״ל ומימתן בשיטה אחרונה ומי גייז לשיטה אחרונה הוי גייז לטולהו וכו׳.

מסורת הש״ס

ו) גיטין דף ו׳. תף פז:. ב) ל״ל רבה. ג) [עי׳ רש״ל], ד) [דף קפב.], ה) שיך לע״ל,

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה מר זוטרא וכו׳ מקושר ועדיו מתומים: (ב) תוס׳ ד״ה (בע״א) ומתכשר ויהיה הלוה קנוי שלא זייפו ויהיו עדיו. נ״ב ותימה מ״כ מאי קא משני תלמודא דידענן דהא חתימה לא דיעקב היא וי״ל דקא משני דכיון דמפורסם שלא דיעקב היא מי לא מיישיגן להכי: (ג) בא״ד אי לא טענינן ליתמי וללקוחות ומלוה בטענות זיוף בלא שום שמתה יוצים ממנו נחזור למשנת כל״ל ותיבות אחי שפיר נמחק: (ד) בא״ד בפ׳ המגרש שני גיטין שכתבן זה בגד זה את שהעדים הראשונים נקרלים וכו׳ דתנן בן אים פלוני וכו׳ דפסיעת ליה דקמא כשר וכו׳ כמו מכן יעקב עד ותימה והא אינו כשר בראובן גרידא ושיל לאחר שתיקן: (ה) בא״ד בן גרידא ורש״י פירש בראובן בן כשר: (ו) בא״ד ועוד פירכא קמא לא אתי שפיר דיש לפרש התם הכי מעיקרא: (ז) בא״ד כדתנן את שהעדים נקרלים עמו כשר ועם הראשון נקרא ראובן בן עד שראובן קאי אבן יעקב עד ופסיעה דכשר: (ח) בא״ד והשתא מסתמא תלינן דאחי יעקב עד דבתרא לא חתם ראובן אלא מחתם שמיה דאבוה ולהכי פריך וליתכשר אחי וכו׳ עם אותה שהוא שני: (ט) ד״ה דלא כתב וכו׳ פלוני עד לפי שאם חתמו מעיקרא אים פלוני עד לא היה: (י) בא״ד והכי נמי הוה לן למימר דאי גייז שיטה וכו׳ וה״נ הוה לן: (כ) בא״ד דכשר הכא והבא אבל פלוני וכו׳ אע״ג דתנן פלוני בן פלוני כשר וכו׳ כיון דלא תנן בהדיא דכשר משיגן חילוק וכו׳ ובמקושר לתמי: (ל) ד״ה כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת פי׳ רש״י כשמותמין מאחוריו מלמטה למעלה צריך שיהיו כולן וכו׳ ותמוהין זה תחת זה לפיכך: (מ) בא״ד דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פירוש בשיטה אחרונה: (נ) ד״ה וצריך כו׳ דאי הוה בעי הוה מזייף כו׳:

לעזי רש״י

משט״א [משי״ט]. תורן.

מוסף רש״י

רב צייר כוורא. בתחתית ידו ולא היה כותב שמו (גיטין פז: וכעי״ז שם לו:). חרותא. ענף של דקל (שם ושם). מכותא. חלון ספינה (שם לו:). אי: גם שפוכסין עליו חלון של ספינה (שם פז:).

לאו דיעקב הוא ודלמא בשמיה דאבוה חתם לא שביק אינש שמיה דידיה וחתים בשמיה דאבוה ודלמא סימנא בעלמא הוא דשוויה דהא רב צייר [ט]כוורא ר׳ חנינא צייר חרותא רב חסדא סמ״ך רב הושעיא עי״ן [י]רבא בר רב הונא מכותא לא חציף אינש לשוויה לשמיה דאבוה סימנא מר זוטרא אמר למה לך כולי האי כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת פסול **א״ר יצחק בר יוסף אמר ר׳ יוחנן** [א]כל המחקין כולן צריך שיכתוב ודין קיומיהון [ב]וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה מאי טעמא אמר

אמר

[ג]**לאו דיעקב הוא.** אין זה המלכות שום אדם שאמו יעקב שיכתוב כך: **ודלמא בשמיה דאבוה.** יעקב חתם ראובן וכן מנהגו לחתום לכבוד אביו: **ודלמא סימנא שויה.** לא בשביל שיהא שם החותם כך אלא נהוג היה זה האיש לכתוב אותיות הללו לשם סימן כמו צורת חותם שבטבעתו שממנה מכירים שזה שלא חותם זה: **רב צייר כוורא.** צורת הדג היה עושה בשטרות במקום חתימתו וכבר ידוע לעולם שזה הוא חתימתו ומועיל כחתימת שמו. והמפרש טעם אמאי צייר כוורא וחרותא אינו אלא טועה ומשמ על שם מעשיהם זה נהג לאכול דגים וזה נהג בתמרים [ג] וסימנא בעלמא היו עושים: **חרותא.** חריות של דקל וענפים היה לר במקום חתימת שמו: **חתים סמ״ך.** משמ: **חתים עי״ן.** משמ: **מכותא.** תורן של ספינה. משט״א בלע״ז: **מר זוטרא אמר למה לך.** כל הני שיטוי דחיקי לרבי ירמיה בר אבא הכי סבירא ליה שכל שטר מקושר [ד] ועדיו חתומים מבחוץ אחורי הכתב לאחרו מראשו לסופו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה ואין עדיו כלין בשיטה אחת פסול שצריך שיתחילו לחתום בשוה זה תחת זה ולסיים בשוה הלכך בין שמתחילין לחתום שלשתן כנגד שיטה אחרונה דהיינו מלמטה למעלה בין שמתחילין לחתום כנגד שיטה ראשונה ומסיימין בשיטה אחרונה אינו יכול לא להוסיף בסוף השטר שהרי אין חתימתם כנגד הוה תוספת ולא למיגז ולקצר ריעותא דבסוף השטר דאי גייז חד מן העדים גייז כולהו. כתב בפירוש רבינו חננאל ואע״ג דפריק ר׳ ירמיה כל מה דאקשו עליה מתני׳ כרב הונא דייקא דקתני [קס.] רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר שיכול לעשותו פשוט ואלינא דרב ירמיה דאמר מקושר עדיו מלמטה למעלה חותמין לא יתכן להעשות המקושר פשוט. ואי קשיא לך אי הכי אפי׳ לרב הונא אפי׳ פשוט שכתבו עדיו מאחוריו יהא כשר שיכול לעשותו מקושר הא ל״ק דהא תנן [שם] פשוט עדיו שיש ואם מעשהו מקושר המקושר בשני עדים פסול הוא אבל המקושר שעדיו שלשה אם יש עדים בתוכו אפי׳ אלף כשר הוא ועוד המקושר אם מעשהו פשוט נמצא מאוחר כדלקמן [קסד:] וכשר ואם מעשה הפשוט מקושר יהיה מוקדם והמוקדם פסול: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל **כל המחקין כולן צריך שיכתוב קיומיהון** ולא גרס ודין. ופירוש כל המחקין שאינן במקום שריר וקיים דאמרי׳ לעיל [ע״א] דכשרים צריך לקיימן בסוף השטר לפני שריר וקיים שאם אינן מקויימין איכא למימר שמחק וזייף והגיה כרצונו לאחר שנכתב השטר ולאחר שחתמו העדים: **וצריך שיחזור כו׳.** זהו שאמו כותבין בסוף השטר וקיינא מן פלוני בר פלוני לפלוני ככל מה דכתב ומפרש לעיל כו׳ דהיינו שמפרש וכופל הענין הכתוב למעלה והאי וצריך שיחזור הכי מפרשינן לה וצריך שלא יהא כתוב בסוף השטר בשיטה אחרונה שום דבר חידוש ושום תנאי שהשטר תלוי בו שאינו כתוב למעלה לפי שלא נלמד משיטה אחרונה כדמפרש לקמן[ד] ונמצא שיתקיים השטר העליון בלא התנאי ויגבה בו שלא כדין אע״פ שלא נתקיים התנאי אלא בדברים שאין לנו צורך בהן ללמוד ממנו יסייס שטרו כגון מענינו של שטר ומעתה לא נפסיד כלום אם לא נלמד משיטה אחרונה שהרי כבר מפורש למעלה מה שכתב בשיטה אחרונה:

אמר

ודלמא סימנא בעלמא שוויה דהא רב צייר כוורא כו׳. ואם תאמר שאני התם דאתחזק מעיקרא בדיסקי כדאמרינן פרק השולח (גיטין דף לו.) אבל הכא לא מ״מ אית לן למימר אי חתים אינש שמיה דאבוה שמא זה רגיל לחתום כך: **כל** מקושר **שאין עדיו** [ל] **מאחוריו בשיטה.** פי׳ ר״י כשחותמין עליו מלמטה למעלה שיהיו כולן מתחילין בשיטה אחרונה ואין כי אם עד אחד חתום לאחרו של שטר וחתומין זה אחר זה לפיכך אי גייז שיטה אחרונה יחתוך כל רואי העדים ולא ישאר כי אם בן פלוני עד ויכר הרמאות כיון שכל העדים חתוכין ואי מלמעלה למטה חתימי צריך שיהיו כולם כלים בשיטה אחרונה ולא נהירא דמהדר לתרוצי אפי׳ כתב עד וא״כ כשחותמים מלמעלה למטה וכולם כלים בשיטה אחרונה וגייז לשיטה אחרונה אינו בהדיא עד של כל החתומין ופי׳ ריב״ם לעולם כסדרן חתימי וכי תימא יזייף מגואי ויחתום מאחרי ויאמר כדי להרכות עדים הוא דעבדי הכי יהא פסול דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה [מ] אחרונה יהא פסול לכך כיון שכל העדים חתומים בשיטה אחרונה מו לא יבא לידי זיוף דמו לא מני חתים מאחרי שכולם צריכים להיות בשיטה אחת ובשיטה אחרונה וקשיא לן מהא דאמרינן בירושלמי מקושר לאחרו של שטר חתים ויש לפרש כל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פסול כלומר שיחתום ראובן בשיטה אחרונה ותחתיו בן ותחתיו יעקב ותחתיו עד וכן כולם לכך אי גייז ליה לשיטה אחרונה יחתוך כל החתימות: **אמר** רבי יוחנן כל המחקין כולן צריך שיכתוב ודין קיומיהון. בפי׳ רבינו חננאל לא גרס ודין אלא אי נמחק דבר אחד ואח״כ כתב על המחק צריך שיכתוב בסוף שטר תיבות פלוני דעל המחק ואפי׳ לספרים שלנו דגרסינן ודין לא קשיא מידי אם אין כותבין ודין דלא הוי אלא שופרא דשטרא ועוד שאנו כותבין שריר וקיים: **וצריך** שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה. ואם תאמר אם בא שטר לפניו שחתימת העדים רחוקה מן השטר שיטה אחת ולא החזירו מענינו של שטר בשיטה אחרונה יהא כשר דלמאי איכא למימר אי משום דאי הוה בעי [נ] מזייף בתוספת שיטה אלא הוה אי למדין משיטה אחרונה ולהא ליכא למיחש

אמר רב עמרם לפי שאין למדין משיטה אחרונה. מפני שאין העדים יכולין לקבל התימתן ויכול אדם לזייף בסוף הטבר ומניחין ריוח בין הטבר לחתימתן ויכול אדם לזייף ולהוסיף ביניהם שיטה אחת והלכך תקון רבנן לחזור מעניני של טבר בשיטה אחרונה לבלתי שיכתב בה דבר הנריך (א) שהרי אם זייפו והוסיפו לאחר זמן אין אנו מפסידין כלום אם לא נלמד הימנה שהרי כבר כתוב כל זה למעלה וגם אם זייפו ויוסיפו בשיטת המלך שאחר עניני של טבר שבשיטה אחרונה בין הטבר לעדים לא מעלה ולא מוריד שהרי אין למדין משיטה אחרונה. ובשאין כתוב בטבר שריר וקיים מייירי. כן נראה בעיני טעם הדבר ופירושו ועיקר: **הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול.** אם אין כתוב בו שריר וקיים אפי' יש עדים שלא נוסף בו דבר זיוף מכל מקום הרי טבר חספא בעלמא הוא שלא נעשה כתקון חכמים וכתלוה על פה דמיא: **אלא לאו ש"מ אין למדין משטה אחרונה.** הלכך הרחיק שני שיטין פסול שיכול לזייף שני שטין ונלמוד מן הראשונה:

אמר רב עמרם אלפי שאין למדין משיטה אחרונה אמר ליה רב נחמן לרב עמרם מנא לך הא אמר ליה דתניא הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול שיטה אחת כשר מאי שנא שני שיטין דלמא מזייף וכתב שיטה אחת נמי מזייף וכתב אלא לאו שמע מינה אין למדין משיטה אחרונה שמע מינה

אביעיא

מכשירין ואמר רבי יוחנן אפילו מכאן עד עשרה ימים מכשיר ר' אליעזר דאי הוה תנאה וזייפיה מדכר דכיר ואם כן מאי קפריך הא ליכא חזרת הטבר אלמא אע"פ שאין יכול לזייף פסול כי ליכא חזרה ואע"ג דר' (אליעזר) פליג על ר' יוחנן ופוסל בר מלאלתר מ"מ הלכה כר' יוחנן רבו ועוד ברים חזקת הבתים (לעיל דף כט.) אמר אביי שדות בכסף יקנו עלה טובה קמ"ל וחזו כסברת ר' יוחנן דהתם והא לאו דאיה היא דע"כ לא פריך אליביה דר' יוחנן (ה) דהא ליכא חזרת הטבר דלדידיה היכי פריך והא בעינן כתב שאינו יכול לזהזייף וליכא דהא אמר ר' יהודה בן בתירא אין כותבין (ו) על נייר מחוק ולא על דיפתרא וחכמים מכשירין ואמר ר' יוחנן כשהכשיר ר"א אפילו מכאן ועד עשרה ימים דמדכר דכירי אלא אליבא דר' אלעזר פריך דאמר לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא וה"ג פריך שפיר והא בעינן חזרת הטבר וליכא ויוכל לזייף ולא דכירי לימים רבים אבל לר' יוחנן ה"ל דכבר כיון שאין יכול לזייף מדכר דכירי ז)[מיהו מלינו למימר דלקח לר"י פריך] ז)ולא הכשיר ר' יוחנן אפי' מכאן ועד י' ימים אלא בגיטין דליכא רוב תנאים הלכך מדכר דכירי (ו) אבל בשאר טטרות מכאן ועד י' ימים לא דרוב עניני תנאים הם בטבר ולא דכירי לזמן מרובה מיהו מסתבר דפסול גזירה אטו היכא דלא הרחיק שיטה אחת דלא מתמיטו לאפלוגי בהו אלא בין הרחיקו (ח) ולא הרחיקו בעינן חזרת הטבר: **לפי שאין למדין בו'.** בימיהם לא היו כותבין שריר וקיים בפשוטין שלהם כדאמר גבי מקושר לעיל דכתב (ט) שריר וקיים מכלל דבפשוטים לא היו כותבין שריר וקיים ולכך לא היו למדין משיטה אחרונה שלא יוכל לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים והיו כותבין חזרת הטבר בשיטה אחרונה ולא שום דבר עיקר (י) שאין למדין הימנה ואם אירע בהן ממקן היו כותבין אותו והיו מקיימים אותו קודם שיטה אחרונה דאחרי כן לא היו למדין כל עיקר הימנה ויש לתמוה מ"כ היאך הורגלנו לכתוב קיום מחקים אחר וקנינא מייה (כ) והא אין למדין משיטה אחרונה ואין לך למדין גדול מזה ולא היה לנו ללמוד לפי שיכול לבא לידי זיוף כיון שהטבר כבר בלא שריר וקיים שפעמים לא יכתוב מתחלה שריר וקיים ויבא זה וימחוק מה שירצה ויגיה ויקיים המחק בסוף ויכתוב שריר וקיים וי"ל כיון שהורגלנו לכתוב שריר וקיים יהא פסול אם לא נכתב כן אפילו כשאין בו מחק והשתא לא יוכל לבא לידי זיוף לכך אנו כותבין שפיר קיום מחקים אחר וקנינא מייה ולמדין אנו (ל) היטב משיטה אחרונה כיון שאנו כותבין שריר וקיים והא דכותבין וקנינא מייה וכו' לא הוא חזרת הטבר אלא לפי שעדיין עדות הקנין הוא שבתחלה כתב ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני ואחר כן וקנינא מייה והוא הדין שיכול לכתבו באמצע הטבר ולפי האי פירוש דלא צריך חזרת הטבר אם כן הא דכתבינן בגיטין ודין (מ) דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין וגט פטורין לא הוא משום חזרת הטבר דלא צריך למכתב חזרה כיון דכתבינן שריר וקיים ובגיטין כדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ובעיא היא בהמגרש (גיטין דף פה: ושם) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיטא ולכך נראה שלעיקר גט אנו כותבין ודין ואין אנו צריכין חזרה משום טעם שפי' ויכולים לכתוב ודין בשיטה אחרונה דכדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ויש תימה למה שינו הקדמונים לכתוב שריר וקיים וללמוד משיטה אחרונה ולקיים מחקים אחר וקנינא מייה כיון שחכמי הגמרא לא היו כותבין שריר וקיים מדקאמר אין למדין משיטה אחרונה ומקיימים מחקים קודם שיטה אחרונה וי"ל שאשתו שפעמים שיטעו העדים שאינן בקיאין וירחיקו שני שיטין ואפילו לא יהא אדם חלוף לעשות שטר חדש בשני שיטין כי יראה שיכחישוהו העדים שלא חתמו על שטר זה מעולם מכל מקום לא ידאג מלהוסיף שני שיטין וילמדו מן העליונה כי העדים לא יהיו זכורים שהרחיקו שני שיטין וכיון דכתב שריר וקיים למדין בטוב משיטה אחרונה וזה שאל ר"י לר"ת על קיום מחקים שאנו כותבין בשיטה אחרונה והשיב כמו שפירשתי שאנו סומכין על שריר וקיים וקשה על האי פירוש שמשום שריר וקיים וכדת משה וישראל שהורגלנו לכתוב לא כתבינן חזרת הטבר והלא גם הם היו כותבין כדת משה וישראל כדמוכח במס' ידים (פ"ד משנה ח) אמרו לדוקים קובלים אנו עליכם פרושים שאתם כותבין את המושל עם משה בגט ה"ג במשניות ולא גרסינן את המושל עם הטם כמו שכתוב במקלת משניות כי מה ענין הטם בגט דודאי כשנאמו בית חשמונאי היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון מקמי דאתבטילת (נ) אזכרת מן [שטרייא] כדאיתא בפ"ק דר"ה (דף יח:) אבל המושל לא היו כותבין כשהיו כותבין את הטם אלא ודאי עם משה גרסינן אלמא כותבין כדת משה וישראל בגיטין וי"ל שמתחלה היו כותבין כדת משה וישראל באמצע הגט ואחר כן תקנוהו לכתבו בסוף הגט בתקום שריר וקיים ולכך אין כותבין חזרת הטבר ולאחר פטירתו של ר"ת אמר ר"י בה"ג שהיה לר"ת בתיקון הגט שעשה (פ) כל דבר שלמדין הימנו אם מחק או תלה צריך לכתוב דעל המחק או דביני חטי קודם שיטה אחרונה לפני וקנינא מייה אך בדברים ששנה עליהם שכתב פעמים ושלם בתוך הטבר אז אין עיקר הגט תלוי בו בזה הורגלו לקיים אחר שיטה אחרונה מ"כ ס"ל דאין למדין משיטה אחרונה וקנינא מייה הוה חזרת הטבר ושריר וקיים לכתבינן על חנם הוא וצריך ליזהר בגיטין שלא לכתוב ודין דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין בשיטה אחרונה אלא מתירוכין ואילך שהוא כפל לשון מאחר שאין למדין משיטה אחרונה אע"ג שאנו כותבין שריר וקיים בשטרות וכדת משה וישראל בגיטין שאין לכתוב דבר שהוא מעיקר הגט בשיטה אחרונה ומבעיא לן בהמגרש (גיטין דף פה:) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיטא וקשיא לר"י על האי פירוש שפירש ר"ת שאין למדין משיטה אחרונה וקיום מחקים שהורגלו לכתוב אחר וקנינא הייתו בדברים שאין עיקר הטבר תלוי בו מ"כ יבא לידי זיוף שימחוק בטבר דבר (ס) ויכתוב עליהם דבר שנוי בטבר ויקיימנו בסוף הטיטה אחר וקנינא מייה וכמו שאומר ר"ת מתחלה דלמדין משיטה אחרונה וכן נראה לר"י מדהגו לכתוב שריר וקיים בטטרות ובגיטין כדת משה וישראל מ"מ נהי שאנו למדין משיטה אחרונה הרחיק שני שיטין פסול דלמא גייז ליה לעילאי וכתב הוא בשני שיטין ועדיו הם בשיטה שלישית ור"י פירש שמא בעבור הטורח הורגלו לכתוב שריר וקיים דפעמים בחזרה גופה היה מחק והיה צריך לקיימו ולחזור פעם אחרת דנהי שאין למדין משיטה אחרונה זכות לבעל הטבר תובתו מיהא למדין שבחובתו אין לחוש שמא יזייף לכך היה צריך לקיים המחק של חזרה שלא יאמר הלוה או המוכר זכות היה לי שם ומחקתו:

אביעיא

למיחש שהשיחו שני שיטין חלק והוא המלוה זייף בו שיטה אחרונה ויש לומר דודאי (ב) כן הוא שהוא כשר ובגיטין פרק המביא תגינא (דף יט:) משמע שיהא פסול דקתני התם האי שטרא פרסאה דחתימי עליה קהדי ישראל גבי ביה ממשעבדי ופריך והא בעינן שיחזור מעניני של שטר בשיטה אחרונה וליכא ומשני בדמהדר והשתא אמאי לא משני שהעדים רחוקים שיטה אחת מן השטר אי איתא דהוה כשר ויש לומר דעדיפא מינה משני דאפי' לא הרחיקו כלום כשר בדמהדר אבל מעינו להביא ראיה דפסול מהאי דפרק קמא (ג) (דף יא.) האי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי קהדי ישראל גבי ביה מבני חרי ופריך רבא והא בעינא כתב שאין יכול לזייף וליכא בדאפיקן והא בעינא שיחזור מעניני של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר והשתא מאי פריך דבעינן חזרת הטבר למה לי משום דלא לכתוב מאי דבעי הא כיון דליכא עדי מסירה מדכר דכירי אי הוה תנאה וזייפיה אפי' לאחר כמה ימים מדכר דכירי כדאמר ר' יוחנן פרק שני (שם דף כב:) על (ד) מילתא דאין כותבין על נייר מחוק כו' וחכמים מכשירין ואמר רבי יוחנן אפילו מכאן עד עשרה ימים מכשיר ר' אליעזר דאי הוה תנאה וזייפיה מדכר דכיר ואם כן מאי קפריך הא הלכה כר' יוחנן רבו ועוד ברים חזקת הבתים (לעיל דף כט.) אמר אביי שדות בכסף יקנו עלה טובה קמ"ל וחזו כסברת ר' יוחנן דהתם והא לאו דאיה היא דע"כ לא פריך אליביה דר' יוחנן (ה) דהא ליכא חזרת הטבר דלדידיה היכי פריך והא בעינן כתב שאינו יכול לזהזייף וליכא דהא אמר ר' יהודה בן בתירא אין כותבין (ו) על נייר מחוק ולא על דיפתרא וחכמים מכשירין ואמר ר' יוחנן כשהכשיר ר"א אפילו מכאן ועד עשרה ימים דמדכר דכירי אלא אליבא דר' אלעזר פריך דאמר לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא וה"ג פריך שפיר והא בעינן חזרת הטבר וליכא ויוכל לזייף ולא דכירי לימים רבים אבל לר' יוחנן ה"ל דכבר כיון שאין יכול לזייף מדכר דכירי ז)[מיהו מלינו למימר דלקח לר"י פריך] ז)ולא הכשיר ר' יוחנן אפי' מכאן ועד י' ימים אלא בגיטין דליכא רוב תנאים הלכך מדכר דכירי (ו) אבל בשאר טטרות מכאן ועד י' ימים לא דרוב עניני תנאים הם בטבר ולא דכירי לזמן מרובה מיהו מסתבר דפסול גזירה אטו היכא דלא הרחיק שיטה אחת דלא מתמיטו לאפלוגי בהו אלא בין הרחיקו (ח) ולא הרחיקו בעינן חזרת הטבר: **לפי שאין למדין בו'.** בימיהם לא היו כותבין שריר וקיים בפשוטין שלהם כדאמר גבי מקושר לעיל דכתב (ט) שריר וקיים מכלל דבפשוטים לא היו כותבין שריר וקיים ולכך לא היו למדין משיטה אחרונה שלא יוכל לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים והיו כותבין חזרת הטבר בשיטה אחרונה ולא שום דבר עיקר (י) שאין למדין הימנה ואם אירע בהן ממקן היו כותבין אותו והיו מקיימים אותו קודם שיטה אחרונה דאחרי כן לא היו למדין כל עיקר הימנה ויש לתמוה מ"כ היאך הורגלנו לכתוב קיום מחקים אחר וקנינא מייה (כ) והא אין למדין משיטה אחרונה ואין לך למדין גדול מזה ולא היה לנו ללמוד לפי שיכול לבא לידי זיוף כיון שהטבר כבר בלא שריר וקיים שפעמים לא יכתוב מתחלה שריר וקיים ויבא זה וימחוק מה שירצה ויגיה ויקיים המחק בסוף ויכתוב שריר וקיים וי"ל כיון שהורגלנו לכתוב שריר וקיים יהא פסול אם לא נכתב כן אפילו כשאין בו מחק והשתא לא יוכל לבא לידי זיוף לכך אנו כותבין שפיר קיום מחקים אחר וקנינא מייה ולמדין אנו (ל) היטב משיטה אחרונה כיון שאנו כותבין שריר וקיים והא דכותבין וקנינא מייה וכו' לא הוא חזרת הטבר אלא לפי שעדיין עדות הקנין הוא שבתחלה כתב ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני ואחר כן וקנינא מייה והוא הדין שיכול לכתבו באמצע הטבר ולפי האי פירוש דלא צריך חזרת הטבר אם כן הא דכתבינן בגיטין ודין (מ) דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין וגט פטורין לא הוא משום חזרת הטבר דלא צריך למכתב חזרה כיון דכתבינן שריר וקיים ובגיטין כדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ובעיא היא בהמגרש (גיטין דף פה: ושם) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיטא ולכך נראה שלעיקר גט אנו כותבין ודין ואין אנו צריכין חזרה משום טעם שפי' ויכולים לכתוב ודין בשיטה אחרונה דכדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ויש תימה למה שינו הקדמונים לכתוב שריר וקיים וללמוד משיטה אחרונה ולקיים מחקים אחר וקנינא מייה כיון שחכמי הגמרא לא היו כותבין שריר וקיים מדקאמר אין למדין משיטה אחרונה ומקיימים מחקים קודם שיטה אחרונה וי"ל שאשתו שפעמים שיטעו העדים שאינן בקיאין וירחיקו שני שיטין ואפילו לא יהא אדם חלוף לעשות שטר חדש בשני שיטין כי יראה שיכחישוהו העדים שלא חתמו על שטר זה מעולם מכל מקום לא ידאג מלהוסיף שני שיטין וילמדו מן העליונה כי העדים לא יהיו זכורים שהרחיקו שני שיטין וכיון דכתב שריר וקיים למדין בטוב משיטה אחרונה וזה שאל ר"י לר"ת על קיום מחקים שאנו כותבין בשיטה אחרונה והשיב כמו שפירשתי שאנו סומכין על שריר וקיים וקשה על האי פירוש שמשום שריר וקיים וכדת משה וישראל שהורגלנו לכתוב לא כתבינן חזרת הטבר והלא גם הם היו כותבין כדת משה וישראל כדמוכח במס' ידים (פ"ד משנה ח) אמרו לדוקים קובלים אנו עליכם פרושים שאתם כותבין את המושל עם משה בגט ה"ג במשניות ולא גרסינן את המושל עם הטם כמו שכתוב במקלת משניות כי מה ענין הטם בגט דודאי כשנאמו בית חשמונאי היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון מקמי דאתבטילת (נ) אזכרת מן [שטרייא] כדאיתא בפ"ק דר"ה (דף יח:) אבל המושל לא היו כותבין כשהיו כותבין את הטם אלא ודאי עם משה גרסינן אלמא כותבין כדת משה וישראל בגיטין וי"ל שמתחלה היו כותבין כדת משה וישראל באמצע הגט ואחר כן תקנוהו לכתבו בסוף הגט בתקום שריר וקיים ולכך אין כותבין חזרת הטבר ולאחר פטירתו של ר"ת אמר ר"י בה"ג שהיה לר"ת בתיקון הגט שעשה (פ) כל דבר שלמדין הימנו אם מחק או תלה צריך לכתוב דעל המחק או דביני חטי קודם שיטה אחרונה לפני וקנינא מייה אך בדברים ששנה עליהם שכתב פעמים ושלם בתוך הטבר אז אין עיקר הגט תלוי בו בזה הורגלו לקיים אחר שיטה אחרונה מ"כ ס"ל דאין למדין משיטה אחרונה וקנינא מייה הוה חזרת הטבר ושריר וקיים לכתבינן על חנם הוא וצריך ליזהר בגיטין שלא לכתוב ודין דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין בשיטה אחרונה אלא מתירוכין ואילך שהוא כפל לשון מאחר שאין למדין משיטה אחרונה אע"ג שאנו כותבין שריר וקיים בטטרות וכדת משה וישראל בגיטין שאין לכתוב דבר שהוא מעיקר הגט בשיטה אחרונה ומבעיא לן בהמגרש (גיטין דף פה:) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיטא וקשיא לר"י על האי פירוש שפירש ר"ת שאין למדין משיטה אחרונה וקיום מחקים שהורגלו לכתוב אחר וקנינא הייתו בדברים שאין עיקר הטבר תלוי בו מ"כ יבא לידי זיוף שימחוק בטבר דבר (ס) ויכתוב עליהם דבר שנוי בטבר ויקיימנו בסוף הטיטה אחר וקנינא מייה וכמו שאומר ר"ת מתחלה דלמדין משיטה אחרונה וכן נראה לר"י מדהגו לכתוב שריר וקיים בטטרות ובגיטין כדת משה וישראל מ"מ נהי שאנו למדין משיטה אחרונה הרחיק שני שיטין פסול דלמא גייז ליה לעילאי וכתב הוא בשני שיטין ועדיו הם בשיטה שלישית ור"י פירש שמא בעבור הטורח הורגלו לכתוב שריר וקיים דפעמים בחזרה גופה היה מחק והיה צריך לקיימו ולחזור פעם אחרת דנהי שאין למדין משיטה אחרונה זכות לבעל הטבר תובתו מיהא למדין שבחובתו אין לחוש שמא יזייף לכך היה צריך לקיים המחק של חזרה שלא יאמר הלוה או המוכר זכות היה לי שם ומחקתו:

אביעיא

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב עמרם וכו' לבלתי שיכתב בה דבר הנריך השתא אם לא ידייפו ויוסיפו לאחר זמן אין אנו: (ב) תוס' ד"ה (בדף הקודם) ולריך וכו' ויש לומר דודאי בדין הוא שיהא כשר אלא דבגיטין פרק המביא תגינא משמע שהוא פסול: (ג) בא"ד דפרק קמא דגיטין האי שטרא: (ד) בא"ד ר' יוחנן פרק שני על מתניתין דאין כותבין לא על נייר ממוק: (ה) בא"ד אליביה דר' יוחנן מהא דליבא חזרת הטבר: (ו) בא"ד אין כותבין לא על נייר: (ז) בא"ד אבל בשאר טטרות. נ"ב עיין בתוס' פ"ב דגיטין (דף כב:) בד"ה אבל בטטרות לא פיכבו להדיא דר' יוחנן מודה בטטרות דבעי לאלתר: (ח) בא"ד כין הרחיקו בין לא הרחיקו: (ט) ד"ה לפי וכו' לעיל דכתב ביה שריר וקיים וכו' משיטה אחרונה כדי אלא: (י) בא"ד דבר עיקר לפי שאין למדין וכו' והיו כותבין על אותו המחק היו מקיימים אותם קודם שיטה אחרונה: (כ) בא"ד אחר וקנינא מייה קודם שריר וקיים והא אין למדין: (ל) בא"ד ולמדין אנו בטוב משיטה אחרונה: (מ) בא"ד דכתבינן בגיטין ודין דר' יהודין ליכי מנאי: (נ) בא"ד מקמי דאתבטילת אדכרת מן שטרייא כדאיתא: (ס) בא"ד לר"ת בתיקון הגט שעשה שכתב כל דבר וכו' שעשה עליהם פעמים ושלם בתוך הטבר אז אין עיקר הגט תלוי בזה הורגלו כל"ל ותיבת שכתב נמחק: (ע) בא"ד שימחוק בטבר דבר שעיקר השטר תלוי בו ויכתוב עליה דבר שטרי וכו' כן נראה לר"י וכו' דלפעמים נחזרה גופה:

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מד סעיף ג:

ח ב מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ו:

לעזי רש"י

קינוג"ש [קוריינ"ש]. פרוטות. מטבעות קטנות.

רבינו גרשום

שום חידוש ממון שלא נכתב בענינו של מעלה אין למדין מאותה שיטה. דאיכא למימר אחר שנכתב ונתחם זייף הוא ולהבי כתבי בכל שטרי בשיטה אחרונה ככל מה דכתוב ומפורש לעיל דהיינו מענינו של שטר: מאי שנא שני שיטין דלמא מזייף. ומוסיף וכותב יותר ממון ומקיים ליה בשיטה אחרונה בשיטה אחת יכול לכתוב בה זיוף ומקיים בסופה אלא לאו ש"מ משו"ה שיטה אחת כשר דאי כתב ומזייף באות' [שיטה] אין למדין מכל אותה שיטה מה שאין כן בב' שיטין דלפינן מינייהו מש"ה פסול דמצי לזיופי ליה:

איבעיא להו שיטה ומחצה מהו. לא בעי היכא דמסיים (ג) השיטה באמצע השיטה והניחו העדים אותו חצי שיטה השארת גם שיטה אחרת מהו דפשיטא דפסול דכתב מאי דבעי באותו חצי ויחזור בשיטה אחרונה אבל יש לפרש היכא דסיים השטר בסוף השיטה והניחו השיטה שלימה (ד) וכתבו באמצע שיטה מהו מי אמרינן שפסול לפי שיזיף בשיטה שלימה ובחציה יכתוב חזרת השטר ואין למדין מן החציה שהיא שיטה אחרונה אבל מן השלימה למדין או דלמא שכשר שגם מן השיטה שלימה אין למדין שהיא אחרונה מן השטר מיהו (ה) פשיטא דכשר דאין למדין משיטה אחרונה היינו טעמא שעדיים לא דייקי ומרחיקין שיטה אחת אם כן כשמרחיקין שיטה ואותמיה באמצע שיטה כיון דליכא כי אם רוחב שיטה אחת בין העדים לשטר אין למדין ממנה ולכך לא יוכל לזייף וכשר ועוד דומיא דהרחיק שני שיטין והרחיק שיטה אחת דמיירי בעודי (ו) כזה [בעי] מהו מי אמרינן לא יוכל לזייף כלום בשיטה ומחצה או דלמא בדוחק יכתוב שני שיטין ופסול:

(ו)**אלא מהא ליכא למשמע מינה.** ואי רישא דוקא סיפא לאו דוקא ושיטה ומחצה כשיטה אחת (ז) דקאמר כשר דמי ואי סיפא דוקא רישא לאו דוקא ושיטה ומחצה כשני שיטין דפסול דמי:

(ו)**דאמר** חזקיה מלאהו בקרובים בשר. אהרחיק שני שיטין קאי וכן מוכח בהמגרש (גיטין דף פז: ושם) דקאמר ואי משום (ח) שני שיטין פסול האמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר לפירוש רבינו חננאל שגורס בברייתא (ט) נמצא מן הראשונים קרוב או פסול מסייע ליה שפיר לחזקיה דמכשיר עדים ראשונים שנמצאו קרובים אלא לגירסת ספרים דלא גרסי ראשונים א"כ היכי מסייע ליה דלמא הברייתא לא מכשרת אלא כשנמצאו (י) בסוף עדים כשרים אבל מצאו למעלה במקום שאוביר פסול אימת הקרוב נמי פסול וי"ל מדלא קבע ליה מקום וקאמר סתמא (כ) נמצא ארבעה או חמשה קרובים או פסולים כשר שמע מינה בכל דוכתא מכשר להו כגון הא דאמר בשילהי הזורק (שם דף פב.) ש"מ אי חתים בתחלה קרוב או באמצע בין בסוף כשר ממאי מדלא קבע מקום ואי"ת היכי מסייע ליה הא בברייתא מכשיר בין קרוב בין פסול וחזקיה לא מכשיר אלא קרוב מדלא קאמר פסול ומ"ש דחזקיה וי"ל דחזקיה סבר לה כר' עקיבא דאמר בהזורק (שם פא:) גט קרח הכל משליטין עליו אפי' קרוב אבל פסול לא אבל ברייתא סבר' כבן עזאי דאמר דמכשר בגט קרח אפילו עבד וסבר כחזקיה בחדא בקרוב וגרלה לר"י דאין הלכה כחזקיה דסבר כר' עקיבא אלא כבן עזאי דאמרי' התם כי אתו לקמיה דר' אמי אמר לא והשליט עליו עבד מן השוק והיינו דר' אמי עיקר טפי דקבע גבי פלוגתא (ל) אבל היינו לא הוכלה לשם ועוד דסתמא דגמרא כבן עזאי דאמרי' בהמביא תניין (שם דף יח: ושם) אי חתים בתחלה קרוב או פסול (מ) ומוכח התם דלכולי עלמא כשחותם בתחלה פסול משום תנאי כשר אי לא אתי לאחלופי בקיום שטרות בעלמא ועוד דשמא חזקיה נמי אית ליה דבן עזאי ומלאהו בקרובים ולא קאמר בפסולים לרווחא דמילתא קאמר דלדברי הכל בכי האי גוונא כשר: (הג"ה. שיטה ומחצה. גראה לי"ש כגון שחתומים עדים באמצע שיטה ומספקא ליה שמא יכתוב מה שירצה בחצי (נ) השלמה. ע"כ הג"ה):

פחות מבאן בשר. בתוספתא (ס) מסיים כאן וכמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב ויהיה כשר כדי שיהיו נקראים עמו דברי רבי רשב"ג אומר מלא שיטה אחת ר' דוסתאי ברבי יונאי אומר מלא חתימת שני עדים שטר שחתום עליו [ה' עדים] ונמצאו ג' הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר ליתנייה במסכת מכות (דף ו.) גבי ההיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו וחזקיה נמי אם בגט קרח מיירי מה צריך סיוע מן הברייתא ממתני' דגיטין דבן גמא ור"ע יכול לסייעו ותו חזקיה מתני' דגיטין אתא לאשמועינן בתמיה: **ואל תתמה.** מזה החלוק כי בהיותו חלק השטר פסול ואם מילאו בפסולין לעדות כשר: **שהרי סוכה.** בהיות בה אויר שלשה טפחים פסולה ואם מילאו בסכך פסול כגון בדבר המקבל טומאה הוכשרה הסוכה שאין סכך פסול פוסל אלא בארבעה טפחים. ורב יהודאי גאון נמי מוקי לה להא דחזקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב תחת ברישא כי היכי דלא תקשי אדרב נחמן דאמר במסכת מכות [ו.] אפילו בדיני ממונות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה דהיכא דחתים קרוב ברישא מוכחא מילתא דלכבוד עביד ולא לעדות חתמיה ובהא כ"ע מודו והכי תניא בתוספתא (גיטין פ"ז ה"י) שטר שחתמו עליו חמשה ונמצאו שלשה הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר הן

אבעיא להו שיטה ומחצה מאי תא שמע הרחיק את העדים שני שיטין (ח) פסול הא שיטה ומחצה כשר אימא סיפא שיטה אחת כשר שיטה אחת הוא דכשר הא שיטה ומחצה פסול (ט)אלא מהא ליכא למשמע מינה (י)הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול (א)פחות מכאן כשר (ג)(ב)היו ארבעה וחמשה עדים חתומין על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים עדות בשאר מסייע ליה לחזקיה דאמר חזקיה (ז)(ג)מלאהו בקרובים כשר ואל תתמה שהרי (ה)(ד)אויר סוכה פוסל בשלשה (ה)סכך פסול פוסל בארבעה איבעיא להו שני שיטין שאמרו הן

והיינו דקאמר מסייע ליה לחזקיה דאיירי נמי במילוי שני שיטין של חלק דאי ברייתא בעלמא מיירי בלא מילוי שני שיטין ולאורויי דין עדים פסולים שיתקיים העדות בשאר ליתנייה במסכת מכות (דף ו.) גבי ההיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו וחזקיה נמי אם בגט קרח מיירי מה צריך סיוע מן הברייתא ממתני' דגיטין דבן גמא ור"ע יכול לסייעו ותו חזקיה מתני' דגיטין אתא לאשמועינן בתמיה: **ואל תתמה.** מזה החלוק כי בהיותו חלק השטר פסול ואם מילאו בפסולין לעדות כשר: **שהרי סוכה.** בהיות בה אויר שלשה טפחים פסולה ואם מילאו בסכך פסול כגון בדבר המקבל טומאה הוכשרה הסוכה שאין סכך פסול פוסל אלא בארבעה טפחים. ורב יהודאי גאון נמי מוקי לה להא דחזקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב תחת ברישא כי היכי דלא תקשי אדרב נחמן דאמר בברייתא דמכשר בנגע קרח אפילו בעבד וסבר כחזקיה בחדא בקרוב וגרלה לר"י דאין הלכה כחזקיה דסבר כר' עקיבא אלא כבן עזאי דאמרי' התם כי אתו לקמיה דר' אמי אמר לא והשליט עליו עבד מן השוק והיינו דר' אמי עיקר טפי דקבע גבי פלוגתא (ל) אבל היינו לא הוכלה לשם ועוד דסתמא דגמרא כבן עזאי דאמרי' בהמביא תניין (שם דף יח: ושם) אי חתים בתחלה קרוב או פסול (מ) ומוכח התם דלכולי עלמא כשחותם בתחלה פסול משום תנאי כשר אי לא אתי לאחלופי בקיום שטרות בעלמא ועוד דשמא חזקיה נמי אית ליה דבן עזאי ומלאהו בקרובים ולא קאמר בפסולים לרווחא דמילתא קאמר דלדברי הכל בכי האי גוונא כשר: (הג"ה. שיטה ומחצה. גראה לי"ש כגון שחתומים עדים באמצע שיטה ומספקא ליה שמא יכתוב מה שירצה בחצי (נ) השלמה. ע"כ הג"ה):

פחות מבאן בשר. בתוספתא (ס) מסיים כאן וכמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב ויהיה כשר כדי שיהיו נקראים עמו דברי רבי רשב"ג אומר מלא שיטה אחת ר' דוסתאי ברבי יונאי אומר מלא חתימת שני עדים שטר שחתום עליו [ה' עדים] ונמצאו ג' הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר ליתנייה במסכת מכות (דף ו.) גבי ההיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו וחזקיה נמי אם בגט קרח מיירי מה צריך סיוע מן הברייתא ממתני' דגיטין דבן גמא ור"ע יכול לסייעו ותו חזקיה מתני' דגיטין אתא לאשמועינן בתמיה: **ואל תתמה.** מזה החלוק כי בהיותו חלק השטר פסול ואם מילאו בפסולין לעדות כשר: **שהרי סוכה.** בהיות בה אויר שלשה טפחים פסולה ואם מילאו בסכך פסול כגון בדבר המקבל טומאה הוכשרה הסוכה שאין סכך פסול פוסל אלא בארבעה טפחים. ורב יהודאי גאון נמי מוקי לה להא דחזקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב תחת ברישא כי היכי דלא תקשי אדרב נחמן דאמר בברייתא דמכשר בנגע קרח אפילו בעבד וסבר כחזקיה בחדא בקרוב וגרלה לר"י דאין הלכה כחזקיה דסבר כר' עקיבא אלא כבן עזאי דאמרי' התם כי אתו לקמיה דר' אמי אמר לא והשליט עליו עבד מן השוק והיינו דר' אמי עיקר טפי דקבע גבי פלוגתא (ל) אבל היינו לא הוכלה לשם ועוד דסתמא דגמרא כבן עזאי דאמרי' בהמביא תניין (שם דף יח: ושם) אי חתים בתחלה קרוב או פסול (מ) ומוכח התם דלכולי עלמא כשחותם בתחלה פסול משום תנאי כשר אי לא אתי לאחלופי בקיום שטרות בעלמא ועוד דשמא חזקיה נמי אית ליה דבן עזאי ומלאהו בקרובים ולא קאמר בפסולים לרווחא דמילתא קאמר דלדברי הכל בכי האי גוונא כשר: (הג"ה. שיטה ומחצה. גראה לי"ש כגון שחתומים עדים באמצע שיטה ומספקא ליה שמא יכתוב מה שירצה בחצי (נ) השלמה. ע"כ הג"ה):

אלא מהא ליכא למשמע מינה. חדא דוקא לו סיפא לו רישא ותנא הא אגו הא: **פחות מיכן כשר.** דהיינו שיטה ומחצה: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל **היו ארבעה או חמשה עדים חתומים על השטר** (כ) **ונמצא שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר מסייע ליה לחזקיה דאמר מלאהו בקרובים כשר.** פירוש אם היה בין הכתב לעדים חלק כשיעור שני שיטין ומילא מקום החלק בקרובים השטר ההוא כשר ומקיימין אותו משאר העדים שבו. ולא נמצאו דברי חזקיה בפירוש בגמרא וי"ל בגט קרח מדבר חזקיה ונראין דברי חזקיה כדברי ר' עקיבא דתנן במסכת גיטין (דף פא:) גט קרח הכל משליטין עליו כדברי בן עזאי ר"ע אומר אין משליטין אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר כך פירש רבינו חננאל. ולי נראה לשון הראשון שסוף הברייתא דקתני היו עליו ארבעה או חמשה כו' ודאי מענין תחלתה מיירי במילוי שני שיטין הפוסלים את השטר כדקתני רישא ובא לומר שמילוי קרובים מכשירו

(ו)**אלא מהא ליכא למשמע מינה.** ואי רישא דוקא סיפא לאו דוקא ושיטה ומחצה כשיטה אחת (ז) דקאמר כשר דמי ואי סיפא דוקא רישא לאו דוקא ושיטה ומחצה כשני שיטין דפסול דמי:

(ו)**דאמר** חזקיה מלאהו בקרובים כשר. אהרחיק שני שיטין קאי וכן מוכח בהמגרש (גיטין דף פז: ושם) דקאמר ואי משום (ח) שני שיטין פסול האמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר לפירוש רבינו חננאל שגורס בברייתא (ט) נמצא מן הראשונים קרוב או פסול מסייע ליה שפיר לחזקיה דמכשיר עדים ראשונים שנמצאו קרובים אלא לגירסת ספרים דלא גרסי ראשונים א"כ היכי מסייע ליה דלמא הברייתא לא מכשרת אלא כשנמצאו (י) בסוף עדים כשרים אבל מצאו למעלה במקום שאוביר פסול אימת הקרוב נמי פסול וי"ל מדלא קבע ליה מקום וקאמר סתמא (כ) נמצא ארבעה או חמשה קרובים או פסולים כשר שמע מינה בכל דוכתא מכשר להו כגון הא דאמר בשילהי הזורק (שם דף פב.) ש"מ אי חתים בתחלה קרוב או באמצע בין בסוף כשר ממאי מדלא קבע מקום ואי"ת היכי מסייע ליה הא בברייתא מכשיר בין קרוב בין פסול וחזקיה לא מכשיר אלא קרוב מדלא קאמר פסול ומ"ש דחזקיה וי"ל דחזקיה סבר לה כר' עקיבא דאמר בהזורק (שם פא:) גט קרח הכל משליטין עליו אפי' קרוב אבל פסול לא אבל ברייתא סבר' כבן עזאי דאמר דמכשר בגט קרח אפילו עבד וסבר כחזקיה בחדא בקרוב וגרלה לר"י דאין הלכה כחזקיה דסבר כר' עקיבא אלא כבן עזאי דאמרי' התם כי אתו לקמיה דר' אמי אמר לא והשליט עליו עבד מן השוק והיינו דר' אמי עיקר טפי דקבע גבי פלוגתא (ל) אבל היינו לא הוכלה לשם ועוד דסתמא דגמרא כבן עזאי דאמרי' בהמביא תניין (שם דף יח: ושם) אי חתים בתחלה קרוב או פסול (מ) ומוכח התם דלכולי עלמא כשחותם בתחלה פסול משום תנאי כשר אי לא אתי לאחלופי בקיום שטרות בעלמא ועוד דשמא חזקיה נמי אית ליה דבן עזאי ומלאהו בקרובים ולא קאמר בפסולים לרווחא דמילתא קאמר דלדברי הכל בכי האי גוונא כשר: (הג"ה. שיטה ומחצה. ע"כ הג"ה):

פחות מבאן בשר. בתוספתא (ס) מסיים כאן וכמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב ויהיה כשר כדי שיהיו נקראים עמו דברי רבי רשב"ג אומר מלא שיטה אחת ר' דוסתאי ברבי יונאי אומר מלא חתימת שני עדים שטר שחתום עליו [ה' עדים] ונמצאו ג' הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר ליתנייה במסכת מכות (דף ו.) גבי ההיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו וחזקיה נמי אם בגט קרח מיירי מה צריך סיוע מן הברייתא ממתני' דגיטין דבן גמא ור"ע יכול לסייעו ותו חזקיה מתני' דגיטין אתא לאשמועינן בתמיה: **ואל תתמה.** מזה החלוק כי בהיותו חלק השטר פסול ואם מילאו בפסולין לעדות כשר: **שהרי סוכה.** בהיות בה אויר שלשה טפחים פסולה ואם מילאו בסכך פסול כגון בדבר המקבל טומאה הוכשרה הסוכה שאין סכך פסול פוסל אלא בארבעה טפחים. ורב יהודאי גאון נמי מוקי לה להא דחזקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב תחת ברישא כי היכי דלא תקשי אדרב נחמן דאמר בברייתא דמכשר בנגע קרח אפילו בעבד וסבר כחזקיה בחדא בקרוב וגרלה לר"י דאין הלכה כחזקיה דסבר כר' עקיבא אלא כבן עזאי דאמרי' התם כי אתו לקמיה דר' אמי אמר לא והשליט עליו עבד מן השוק והיינו דר' אמי עיקר טפי דקבע גבי פלוגתא (ל) אבל היינו לא הוכלה לשם ועוד דסתמא דגמרא כבן עזאי דאמרי' בהמביא תניין (שם דף יח: ושם) אי חתים בתחלה קרוב או פסול (מ) ומוכח התם דלכולי עלמא כשחותם בתחלה פסול משום תנאי כשר אי לא אתי לאחלופי בקיום שטרות בעלמא ועוד דשמא חזקיה נמי אית ליה דבן עזאי ומלאהו בקרובים ולא קאמר בפסולים לרווחא דמילתא קאמר דלדברי הכל בכי האי גוונא כשר: (הג"ה. שיטה ומחצה. ע"כ הג"ה):

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין נד טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף י:

י ב מיי' פ"ה מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קנ טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף יג וסי' נא סעיף ד:

יא ג מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין נד טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף יד:

יב ד מיי' פ"ה מהל' מכר הל' כ סמג עשין מג טוש"ע מ"מ סי' תלב סעיף כ:

יג ה מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו גרשום

פחות מכאן כשר. אלמא שיטה ומחצה כשר: מילאהו. אותן ב' שיטין שהרחיק העדים מן הכתב אם מילא אותן בקרובין כשר. אע"ג דאי לא הוה כתב בהו פסול להיכא דמילאהו בקרובין שהן פסולין לעדות דדמיין כמאן דליתנהו אפי' הכי כשר: ואל תתמה. על דבר זה שהרי אויר סוכה פוסל לסוכה בג' טפחים: סכך פסול. שסיככה בשפודין או בדבר המקבל טומאה פוסל בד' טפחים דאי איכא ד' טפחים מסכך פסול פסולה ואי ליכא אלא שיעור ג' טפחים מן סכך פסול כשר אע"ג דאי הוי אויר ג' טפחים היה פסול לא אמרינן סכך פסול כמאן דליתא אלא סכך פסול בג' מכשיר דבר הפסול אם היה אויר הכא נמי קרובין אע"ג דכמאן דליתנהו דמי כשר: איבעיא להו ב' שיטין שאמרו. דפסולין מי בעינן הן ואוירן לאותו אויר שבין כתיבת שיטה לשיטה דכל כך ליהוו מרווחין הן ואוירן או הן בלא אוירן אפ"ה פסול:

מסורת הש"ס

א) [ברכות כה. יומ"ג], ב) [תוספתא גיטין פ"ז], ג) [תוספתא שם], ד) [גיטין פז:], ה) [סוכה יז.], ו) רש"ל ד"ה, ז) רש"ל ד"ה, ח) [דגיטין פז.], ט) [גיטין פא.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' שני שיטין מן הכתב פסול הא שיטה: (ב) ר"שב"ם ד"ה הכי גר' וכו' ונמצאו שנים: (ג) תוס' ד"ה מיבעיא להו וכו' היכא דמסיים השטר באמצע השיטה והניחו העדים אותה חצי: (ד) בא"ד והניחו השיטה שלימה וחתמו באמצע: (ה) בא"ד מיהו נראה דהא נמי פשיטא דכשר דהא לאין למדין משיטה: (ו) בא"ד והרחיק שיטה אחת דמיירי בעודי קא מיבעי ליה נמי בהרחיק שיטה ומחצה בעודי כזה מהו וכו' אי דלמא בדוחק יכתוב: (ז) ד"ה אלא וכו' כשיטה אחת דכשר דמי כ"ל ותיבת דקאמר נמחק: (ח) ד"ה דאמר וכו' ואם משום דמופלג שני שיטין פסול: (ט) בא"ד שגורס בברייתא ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים מסייע ליה: (י) בא"ד כשנמצאו הקרובים בסוף עדים כשרים אבל נמצאו למעלה: (כ) בא"ד וקאמר סתמא היו ארבעה או חמשה ונמצאו קרובים או וכו' ש"מ אי חתים קרוב בין בתחלה בין באמצע וכו' קבע ליה מקום: (ל) בא"ד בגי פלוגתא דר"ע ובן עזאי ומוכח התם דלכ"ע וכו' אי לא דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא: (מ) בא"ד מה שילה בתני השיטה עד כאן הג"ה: (ס) ד"ה ואל תתמה וכו' וי"ל דהכי קאמר וכו' שהרי אויר פוסל בשלשה ופסול לא פוסל אלא בארבעה אבל בשלשה לא פסל אלא גזרינן פסול אתי שלשה לאויר יעוד יש לומר כל"ל: (ע) בא"ד דטעמא דאויר פוסל לא הוי וכו' דאפילו אימא: (פ) בא"ד שהעדים חתומים בדפי' במשנה: (צ) ד"ה שהרי וכו' בסוכה גדולה שיש לה ד' דפנות שמשיר שיעור סוכה:

מוסף רש"י

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דודאי מתני' לאו כולה דוקא, אלא חדא מיירי דוקא, אי רישא אי סיפא, ותנא אידך אגו הכא ולא דעינן הי מיירי דוקא דגמרא מגיה (שבת קכא.). מלאהו. לאותו אויר בקרובים כשר. אלא קפדינן אלא אאויר (גיטין פז:). אויר סוכה פוסל. את כל הסוכה בשלשה, וסכך פסול פוסל את כל הסוכה בארבעה (סוכה יז.).

הן ואוירן. שיעור כתיבת השיטין ואויר חלק בינתים נפסל אבל פחות מיכן אינו נפסל: ס"ג **דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן למאי חזיא.** והלא ניכר הזיוף לפי שצריך לכתוב אותיות דקות יותר משאר אותיות השטר כדי לתת חלק בין שיטה לשיטה ואם יכתוב כתיבה נסה גם עתה ניכר הזיוף שאין חלק בינתים כשאר שיטות שבשטר: **שני שיטין שאמרו.** בשיעור כתב ידי עדים שהוא יותר מכדי שיעור ידי סופר: **מאי טעמא כל דמזייף לאו לגבי סופר אזיל.** אולי לא יאבה לו ולא ישמע אליו לאורועי נפשיה אלא עושה בצינעה בתוך ביתו ואינו יודע לכוין ידו בכתיבה דקה כמו הסופר: **כגון לך לך זה על גב זה.** לא אתא לאיפלוגי אלחזקיה אלא ודאי בכתב ידי עדים משערין כתיבת שני השיטין חלק ועדיין צריך אויר בין שיטה לשיטה מלבד עובי הכתיבה כדי שאם יהיו שני לך בשני השיטין זה בעליונה וזה בתחתונה צריך שלא יגע משך גובה הלמ"ד של לך התחתון להגיע בך' של לך העליון דהא זימנין (ג) דמיהדדי בהדי הדדי ד' דשיטה עליונה ולמ"ד דשיטה התחתונה: **אלמא קסבר שני שיטין וד' אויריו.** שני אוירות בין שני השיטין משום כ' דעליונה ולמ"ד דתחתונה ואויר למעלה משיטה עליונה בשביל גובה למ"ד של לך העליון ואויר למטה מן השניה בשביל (ד) לך התחתון. ולך לך זה על גב זה לאו דוקא שתהא למ"ד כנגד למ"ד וכ' כנגד כ' אלא כדפרישית שזה למעלה בעליונה וזה למטה בתחתונה: **ושלשה אויריו.** דבין שני השיטין די לנו באויר אחד שיכול לאמן את ידו להרמיק רחש בתחלה כשר כדאמרינן לכבוד חתמו אבל אי חתימי בסוף פסול ואין נראה לר"ת דאמר בהמניא תניין (גיטין דף יח: ושם) למאן דאמר שנים משום עדים וכולם משום תנאי (ו) ולכך נמצא בסוף אחד מהם קרוב או פסול כשר אבל אי חתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה פסול אמרי לה כשר מאן דאמר פסול דעלמא (ח) ולא יאמרו משום תנאי חתמו כיון שהפסולים חתמו לכתחלה אלמא אפילו למאן דמכשיר בסוף פסול לכתחלה (ז)[וא"כ הכא] בין בתחלה בין בסוף כשר ורא"ש דגרס רבינו חננאל נראה דוקא אלא כל שכן הוא אע"ג שאויר פסול וא"ת א"כ אמאי כשר (ט) ולא אתי לאימלופי בקיום שטרות דעלמא כדהתם וי"ל התם מדרבנן דפסלי בתחלה משום דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה ואי חתים בתחלה קרוב או פסול יאמרו אינך העדים העומדים שם קרובים לשם עדות חתמו שיכולים לחתום בתחלה אותם עדים כשרים שהיו שם וחתמו קרובים ואתי לאכשורי קרובים אבל בסוף יאמרו ב' לשם עדים ואינך משום (י) תנאים אבל בשאר שטרות שחותמין זה שלא בפני זה אם נמצא פסול בתחלה כשר דלא אתי לאכשורי בעלמא שידעו שלא לשם עדות חתמו אלא כמו שנמצאם החתימו ובשעה שחתמו אלו הראשונים לא מצאו אחרים עד אחרי כן והקשה לו ר"י אם כן אמאי כשרים כשנמצאו בסוף הא אמרינן לקמן כל כי האי גוונא אין מקיימין מעדים שלמטה (כ) מכלל דבעלמא אין מקיימין אלא מעדים שלמטה וא"כ כשיראו פסולין לבסוף במקום קיום השטר יאמרו קרוב או פסול כשר וחזר בו ר"ת ואין מכשיר כי אם בתחלה ולא בסוף מפני שקיום השטר בסוף כדפסיק רב יהודאי אבל קשה מגט קרח (גיטין דף פב.) שאנו מכשירין בין בתחלה בין בסוף וי"ל דשאני התם דמכל תלתא מקיימין ולא סגי בקיומא דהכא כדמפרש התם אבל בפשוטים שאנו מקיימין משלמטה בתרי פסול לבסוף:

שיטה אחת למאי חזיא. (ל) אי מזייף ביה וכתב ביה שני שיטין דקות יהא ניכר שהוא מזויף שהרי שני שיטין דקות משאר השטר ועוד דלא אזיל לגבי ספרא לכתוב כתיבה דקה ואפילו אי בעי גייז ליה ויש מפרשים שיטה אחת בלא אויר למאי חזיא אין יכול לכתוב בה כלום ואמאי אצטריך למימר הרמיק שיטה (מ) כשר אבל לא בעי למיפרך שני שיטין למאי חזיין דטובא חזיין לכתוב בו שיטה אחת וימא דלמדין משיטה אחרונה דהא דאמר לעיל אין למדין היינו למסקנא (נ) הכא דמסיק הן ואוירן דאמר לכתוב שני שיטין דאחת ואוירא חזיא לכתוב אחת ולכך אין למדין אבל מקמי דמסיק הן ואוירן יש ללמוד אדרבה דלמדין מדפסול הרמיק שני שיטין בלא אוירן:

בגון לך לך זה על גב זה. א"ל לפרש שרגל הכ"ף על ראש הלמ"ד אלא אפי' לא הוי רגל הכ"ף נגד ראש למ"ד אפ"ה הוי ד' אוירין שאויר אחד צריך להיות בין ב' שיטין בלא רגל כ"ף וראש למ"ד כדאמר כגון ל' למעלה וכ"ף למטה וקסבר ב' שיטין וג' אוירין אלמא צריך להיות אויר בין שיטה לשיטה ועוד אויר אחר מפני רגל כ"ף שבשיטה ראשונה או מפני ראש למ"ד שבשיטה שניה הוי ב' אוירין בין שיטה לשיטה ולאו ראיה היא דא"כ למה צריך אויר שני באויר ראשון יכולין להיות ראש למ"ד ורגל כ"ף כיון שאינן זה כנגד זה אלא צריך לפרש שהן זה כנגד זה לך לך יתחיל לזייף אם אין בינתים ריוח שאם יאריך לך לך זה כנגד זה בזיופו שיוכל לעשותו בריוח (מא): ד)שיטה אחת ושני אוירין הוי יותר משני שיטין בלא אוירין דא"כ שיטה למאי חזיא כדפריך לעיל: **דמטייט ליה.** פי' ר"ת בנקודות או שורות שניכר (מב) בחלק מעט ניכר שלא מחק מעיקרא שאם היה מטשטש בדיו ואין ניכר אם היה שם מחק אם לא ואפ"ה מכשר לשטרא א"כ יטשטש כל השטר לגמרי וגם העדים שלמטה ויכתוב שטר בגליון של מעלה ויזייף עדים והאשרתא של מטה (מג) מקיימין ואם אין גליון למעלה ויש שיטה אחת בין העדים לכתב יכתוב השטר ועדים באותה שיטה והעדים הראשונים יטשטש בדיו והאשרתא מקיימת בעדים שזייף להכי צריך לפרש טיוט אנקודות או שורות: **שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר.** (ל) דהא דפסלינן בגיטין (דף כא.): שטר הבא על המחק היינו כשעדיו על הנייר: ה)ר' יוחנן אומר כו'. תימה דמשמע דאתא לפלוגי ובמאי פליג דהא לא פסיל אלא בלא טיוט דאי בטיוט אמאי פסול וכ"ת איכא ביניייהו דרבי יוחנן פסיל אפילו בטיוטא (מד) שני שיטין בין עדים לאשרתא משום דימתקס ויכתוב הוא שטר ועדים על המחק והאשרתא מקיימין מן האשרתא שבו הא ליכא למימר דא"כ כל שטרות שיש בהן ומחיק ליה לטיוטא שעל גבי אשרא וכתב מאי דבעי במקום שהיה בו הטיוטא ויכתוב כפליס ממה שהיה בשטר ומחתים איהו גופיה סהדי אחרינא על מה שכתוב בטיוטא. ואמר רב שטר הבא שכתוב הוא ועדיו על המחק כשר ועוד שכתוב וחתימו אשרא שקיימו השטר וחתימת עדים וגבי ביה שלא כדין.

הן ואוירן או דלמא הן ולא אוירן א"ר נחמן בר יצחק אמסתברא דהן ואוירן דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן (ח) שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא אלא ש"מ הן ואוירן שמע מינה רבי שבתי אמר משמיה דחזקיה בשני שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא כתב ידי סופר מ"ט דכל המזייף לאו לגבי ספרא אזיל ומזייף וכמה אמר (ב) רב יצחק בן אלעזר כגון לך לך זה על גבי זה אלמא קסבר שני שיטין וארבעה אוירין רב חייא בר אמי משמיה דעולא אמר גכגון למ"ד מלמעלה וכ"ף מלמטה אלמא קסבר שני שיטין ושלשה אוירין רבי אבהו אמר כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת קא סבר שיטה אחת ושני אוירין אמר רב לא שנו אלא בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשרתא אפילו טובא נמי כשר מאי שנא בין עדים לכתב דלמא מזייף וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי בין עדים לאשרתא נמי מזייף וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי ו)דמטייט ליה א"ה בין עדים לשטר נמי מטייט ליה אמרי סהדי אטיוטא הוא דחתימי בין עדים לאשרתא נמי אמרי בי דינא אטיוטא הוא דחתימי בי דינא אטיוטא לא חתימי וליחוש דלמא גייז ליה לעילא ומחיק ליה לטיוטא וכתב מאי דבעי ומחתים סהדי ואמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר הניחא

מסורת הש"ס

ו) נבערוך ערך דיו ה' גרס דמדריית ליה פי' דמדייש בדיו בחלק כלומר עושה נקודים של דיו בין העדים לאשרתא עכ"ל), ב) [לקמן קנו.], ג) רש"ל, ד) רש"ל מס"ד, ה) רש"ל מס"ד,

הגהות הב"ח

(א) גמ' הן ולא אוירן (שיטה אחת בלא אוירה) תא"ת וי"ב לפי' רש"ש ל"ג ליה: (ב) שם רבי יצחק: (ג) רשב"ם ד"ה כגון לך וכו' דהא זימנין דמיהבדדין בהדי הדדי. ל"ג לשון התלמוד בפא"ט לגבי שני עורות הוזקו שיקבו זה לשה כגנב זה לטרפה מעום דזימנין דמיהבדדין בהדי הדדי ופרש"י ז"ל מתרמי דמיטווי אהדדי: (ד) ד"ה אלמא וכו' בשביל ד' של לך התחתון: (ה) ד"ה ויעמוס כו' ומכך הוא הלוואתו כל"ל: (ו) ד"ה דאמר רב וכו' ולגבי אשרתא אע"פ וכו' שמקיימת עדותן: (ז) תוס' ד"ה (כדף הקודם) נמצא כו' ואין נראה לר"ת כו' הלכך נמצא בסוף אחד מהם קרוב. נ"ב עי' ש"ס תתוס' בגיטין וח"ל ואומר ר"ת דאפילו מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחלה כו' ולאחר שחזר ר"ת ליך לפרש נמי דאפי' מאן דמכשיר התם לא מכשיר אלא בתחלה אבל בסוף פסול לב"ע וכ"כ התוס' להדיא בפ"ב דגיטין דף י"ח בד"ה אמרי לה: (ח) בא"ד שלא יאמרו משום תנאי וכו' אתמי בתחלה אלמא וכו' פסיל בתחלה: (ט) בא"ד וא"ת א"כ אמאי כשר הכא ולא אתי וכו' ר"ל התם דפסלינן בתחלה מדרבנן משום דעדי הגט: (י) בא"ד ואינך משום תנאי אבל: (כ) בא"ד מעדים שלמטה כו' מכלל: (ל) ד"ה שיטה וכו' דאי מזייף וכתב ביה וכו' שהוא מזייף כיון שהרי שני שיטין דקות יותר משאר אותיות השטר כל"ל: (מ) בא"ד הרמיק שיטה אחת כשר: (נ) בא"ד למסקנא דהכא וכו' שני שיטין ואחת ואוירא וכו': (ס) ד"ה כגון וכו' לעשותו בריוח הס"ד ואח"כ מכ"ד שיטה אחת וכו' אלא אוירן דאם לא כן שיטה אחת למאי חזיא: (ע) ד"ה דמטייט וכו' שיכר החלק מעט שאז ניכר שלא: (פ) בא"ד והאשרתא של מטה מקיימת אותם ואם אין גליון וכו' ואשרתא מקיימת לעדים שזייף: (צ) ד"ה שטר וכו' והא דפסלינן: (ק) ד"ה ר' יוחנן וכו' דל' יוחנן פסיל אפילו בטיוטא שיטה אחת בין עדים לאשרתא משום דימתקנה וכו' והאשרתא מקיימת אותו דקכירא ליה דמקיימין וכו':

רבינו גרשום

שיטה אחת דאמרו. הרחיק שיטה אחת כשירה. פשיטא דכשר דלמאי חזיא הא לא מצי לזיופי דניכרת הואי הכתיבה שהיא דקה יותר מן האחרת: ב' שיטין שאמרו. פסול צריך שיהיו רחבות כבתב ידי עדים דלא בקיאי בכתיבה דצריך הרוחה טפי מסופר אומן דיודע ליישב ולצמצם כתיבתו אבל הני שיטין מקמי דליהדו פסולות צריך הרוחה טפי מאי טעמא משום דכל דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל דמזייף ליה דסופר לא מזייף אלא הוא עצמו מזייף בצנעא בביתו ולמי שאינו מומחה בכתיבה צריך הרוחה טפי: כגון לך לך זה על גב זה. דאיכא כמשך ל' מלמעלה אויר אחד ובמשך כ' מלמטה אויר אחד והכי נמי לאידך לך דהיינו ב' שיטין וד' אוירין והואיל דאיכא הרוחה כולי האי מצי מזייף ליה בכתב ידי כל אדם ו) דפסול: כגון ל' מלמעלה וכ' למטה. בשני שיטין: קא סבר ב' שיטין וג' אוירין. משך ל' מלמעלה דשיטה ראשונה דהיינו אויר אחד ומשך כ'

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ט:

טו ב מיי' שם טוש"ע שם ס"א:

טז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

יז ד מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע שם סי' מו סעיף נב:

יח ה מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ו:

יט ו מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף נב:

רבינו גרשום (המשך)

למטה משיטה שניה ג) אין תופשין אלא באויר אחד לפי שצארו של למ"ד הוא משוך אחר כרעיה דכ' ולא מתחת רגליו: כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת. היינו שיטה אחת וב' אוירין משך כרעיה דכ' מלמטה ול' של לוי למעלה דהשתא מצי מזייף ומשום הכי פסול: אמר רב לא שנו. אם הרחיק העדים מן הכתב ב' שיטין דפסול: אלא בין עדים לשטר. דהשתא איכא הרווחה ומצי מזייף וכיון דעדים חתימי מלמטה אתי וגבי שלא כדין: אבל אי שבק הרווחה בין חתימת העדים לאשרתא. שאם כתב למטה בגוילין אשראי קיום בית דין שטרא דקא נפק לקדמנא ואשינוהו וקיימוהו אפי' נמצא נמי שהניח בין עדים לאשרא שיעור ד' או ה' שיטות כשר: מאי שנא בין עדי' לשטר. שיעור ב' שיטין דפסול דילמא מזייף וכתב. בין עדים לשטרא וגבי מכח אותו קיום בית דין של מטה דמשמע דקיימו כל מה שכתוב בשטר. ומשני [משום] הכי כשר דאותו חלק שבין העדים לאשרא דמטשטש ליה מטשטשו כולו בדיו שאין יכול לכתוב בו על גביו שום זייף. ומקשי' בין עדים לשטר אמאי כב' שיטין פסול הא מצי מטייט ליה לאותו חלק בדיו דאינו יכול לזייף באותו מקום כלום. ומשני אי מטייט ליה בדיו בין כתב לעדים אמרי אינשי עדים אטיוטא מסהדי על מה שעל גבי חתימתן ולא על מה שכתוב בשטר ופסול השטר וכדאמר בדוכתא אחריתי אשאילת שלום חתימי בגוך אם כתב בשטר פלוני אמר לנו כתבו וחתמו לפלוני שאני הייב לו מנה וכתבו כו שאני שואל בשלומו פסול השטר דאיכא למימר עדים אשאילת שלום חתימי ולאו אאותו מנה הכא נמי איכא למימר עדים לאו אשטר חתימי אלא אההוא טיוטא ופסול ומשום הכי לא מטייטינן ליה. ומקשינן בין עדים לאשרא נמי אמאי מצי לטייט הא איכא נמי למימר בי דינא אטיוטא הוא דחתימי ולא קיימו שאר השטר. ומשני הא ליכא למימר דוראי גבי עדים דיש מהם עמי הארץ ולא דייקי חתמי אבטלה ואפי' אטיוטא אבל גבי בי דינא ליכא למימר הכי דאינהו אטיוטא שאינה כלום לא חתמי אלא אגופו של שטר קיימי וחתמו ומשום הכי מצי לשייר אפי' טובא ובלבד דמטייט ליה. ומקשי' ואכתי אמאי מצי לשיורי בין עדים לאשרא אפי' טובא אע"ג דמטייט ליה וליחרש דילמא גייז מלוה השטר עם העדים ושדי ליה

ז) ומשו"ה פסול. ג) נראה דל"ל ובשטר שניה אינו מין תופשין אלא באויר אחד וכו'.